

УДК 371.134

**ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО
ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАУРОЧНОЇ ХУДОЖНЬО-ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ**

Андрощук Ігор

Хмельницький національний університет

(Хмельницький)

***Анотація.** Стаття присвячена проблемі теоретичної підготовки майбутніх вчителів трудового навчання до організації позаурочної художньо-технічної діяльності учнівської молоді. Обґрунтовано доцільність використання модульного підходу до побудови навчальних програм підготовки майбутніх вчителів трудового навчання та визначенню основних принципів побудови змісту теоретичної підготовки на засадах модульного підходу.*

***Ключові слова:** вчитель трудового навчання, зміст підготовки, навчальний план, навчальна програма, модульний підхід, принципи побудови змісту.*

Постановка проблеми. На жаль, сьогодні, за наявності необхідності в реформуванні освіти головна увага зосереджена на організацію навчально-виховного процесу, методи навчання, матеріально-технічне забезпечення навчальних закладів, але не завжди усвідомлюється важливість внесення змін не лише до змісту навчальних планів та робочих програм навчальних дисциплін, а й до принципів їх побудови та подачі навчального матеріалу, зокрема з трудового навчання. Адже саме від основного підходу до обґрунтування змісту трудового навчання залежить які форми та методи організації навчально-виховної діяльності доцільно вибрати, щоб досягти поставлених завдань. Крім того потребує уваги й позаурочна діяльність учнів та особливості її організації. В контексті цього постає потреба в перегляді та оновленні зміст теоретичної підготовки майбутніх вчителів трудового

навчання, зокрема системи формування знань майбутніх вчителів трудового навчання та технологій щодо організації позаурочної художньо-технічної діяльності учнів.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема професійної підготовки вчителів технологій різнопланова. Значну увагу їй приділено у працях вітчизняних та зарубіжних вчених (О. Коберник, В. Мадзігон, В. Сидоренко, Г. Терещук, С. Ткачук, Д. Тхоржевський, М. Янцур, С. Ящук). Численні дисертаційні роботи присвячені окремим проблемам підготовки вчителів трудового навчання: графічній підготовці вчителя трудового навчання (В. Вітренко), підготовці до проведення занять у навчальних майстернях (В. Кузьменко), інтеграції навчальних дисциплін в структурі підготовки вчителя (В. Курок), реалізації міжпредметних зв'язків (В. Стешенко), підготовці вчителя трудового навчання до викладання технології і виготовлення швейних виробів (Л. Хоменко) та багато інших. Однак в контексті сьогоденних змін, потребує оновлення безпосередньо зміст підготовки вчителів технологій та обґрунтування принципів його побудови.

Мета статті. Полягає в обґрунтуванні необхідності оновлення змісту підготовки вчителів технологій та визначенні принципів його побудови.

Методи дослідження. Під час написання статті використано арсенал теоретичних методів дослідження: вивчення, аналіз, узагальнення та систематизація психолого-педагогічних, соціально-педагогічних, методичних джерел з означеної проблеми та досвіду підготовки майбутніх вчителів трудового навчання та технологій.

Виклад основного матеріалу. Проаналізувавши навчальні плани підготовки майбутніх вчителів трудового навчання окремих вищих педагогічних навчальних закладів, ми дійшли висновку, що вони мають однобічну орієнтацію на підготовку студентів до навчально-виховного процесу безпосередньо на уроках трудового навчання і не акцентують їх увагу на особливостях позаурочної діяльності учнів.

Головний недолік цих навчальних планів, на нашу думку, полягає в

тому, що зміст професійної підготовки у достатній мірі не передбачає створення умов для всебічного відображення функцій майбутньої професійної діяльності вчителя трудового навчання та можливих напрямів його діяльності. Ще одним їхнім недоліком є відсутність спрямованості на перетворення знань студентів в особистісні цінності, закріплення практичних умінь та навичок організації позаурочної художньо-технічної діяльності учнів безпосередньо в реальних умовах. Ці програми не забезпечують формування в майбутніх вчителів трудового навчання та технологій емоційно-вольового ставлення до своєї професії та самого себе, не дають студентам реалізувати себе у різних напрямках художньо-технічної творчості.

Можна констатувати суперечність між потребою загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів у забезпеченні відповідними фахівцями і недостатніми можливостями існуючих навчальних планів у їх підготовці.

Результати аналізу показали, що багато педагогічних вищих навчальних закладів вважають за недоцільне витратити час на введення в навчальний план та вивчення спеціальних дисциплін («Теорія і методика позашкільної освіти», «Методика гурткової роботи» тощо) та педагогічних практик в позашкільних навчальних закладах. Основним аргументом є необхідність професійно підготувати вчителя трудового навчання та технологій через зміст навчальних дисциплін – психологію, педагогіку, методику трудового навчання, різноманітні практикуми тощо. Однак на його готовність до здійснення позаурочної діяльності не звертається належна увага. Так, ми погоджуємося, що базис педагогічної підготовки викладається під час вивчення названих навчальних дисциплін, але в основі урочної та позаурочної діяльності домінуючими є різні принципи навчання – у позаурочній діяльності це добровільність, самодіяльність, колективність: участь у позаурочній роботі не є обов'язковою. Тут займаються учні, які виявляють бажання глибше ознайомитись з одним з навчальних предметів, з певною галуззю народного господарства. Тому при визначенні змісту позаурочної роботи велику увагу приділяють нахилам учнів; на нахилах

учнів ґрунтується і другий принцип – самодіяльність. Дуже часто учні приходять в гурток і з своїми планами, самі пропонують об'єкт роботи; щоб зробити можливим виготовлення складних об'єктів у процесі позаурочної роботи, остання має ґрунтуватися на колективній діяльності учнів, тобто, обсяг роботи має бути розподілений між кількома учнями відповідно бажань та їх здібностей. Відповідно й мотивація учнів під час урочної та позаурочної діяльності також різна, що змушує керівника гуртка змінювати й мету заняття, а разом з тим й коректувати свою діяльність під час ведення гуртка.

Наголосимо, що існуюча на сьогодні побудова змісту професійної підготовки майбутніх вчителів трудового навчання та технологій до організації позаурочної художньо-технічної діяльності не сприяє розширенню їх політехнічного та технологічного світогляду, розвитку технічної творчості, а тим більше набуттю досвіду організації позаурочної художньо-технічної діяльності. В кращому випадку, студент задіяний до окремих видів художньо-технічної творчості.

Зміст підготовки має забезпечувати ефективне виконання професійних функцій майбутнім вчителем технологій. Зокрема Н. Брюханова, зазначає, що структура професійної педагогічної підготовки повинна визначатися за допомогою компетентнісного підходу до навчання, відповідно до якого спочатку надаються теоретичні засади за встановленими компетенціями, а потім на їх основі формуються способи діяльності (професійні дії) та відповідні професійно необхідні якості особистості на всіх технологічних етапах підготовки [2].

Таким чином, постає необхідність пошуку нових підходів до обґрунтування та побудови змісту професійної підготовки майбутніх вчителів трудового навчання та технологій до організації позаурочної художньо-технічної діяльності учнів.

Такими основними підходами, на нашу думку, які мають бути реалізовані у професійній підготовці майбутніх учителів технологій до позаурочної художньо-технічної діяльності є: гуманістичний,

антропологічний, системний, синергетичний, діяльнісний, культурологічний, аксіологічний та суб'єктний. Саме врахування особливостей цих підходів та їх поєднання дозволяє підвищити ефективність професійної підготовки цих фахівців через врахування їх особливостей у змісті навчального плану [1].

Однак не усе залежить від змісту навчального плану, багато залежить і від змісту робочої програми навчальної дисципліни професійної та практичної підготовки. При проектуванні навчальних програм слід використовувати модульний підхід, який спрямований на інтенсифікацію навчально-виховного процесу за рахунок більш ефективного використання розумового потенціалу студентів [3].

Зазначимо, що модульний підхід характеризується структуризацією всього змісту навчання, наявністю чіткої послідовності всіх компонентів освітнього процесу та варіативністю структурних компонентів змісту. Кожний модуль містить систему лекційних, практичних або лабораторних занять і передбачає наявність контролю по його вивченню. Відмітимо, важливу особливість модульного підходу у проектуванні навчальних програм, яка полягає в сприйнятті змісту дисципліни як цілісної системи, а не розрізненого набору компонентів. Його використання дозволяє перевести навчання на суб'єкт-суб'єктну основу, індивідуалізувати роботу з окремими студентами, змінити форми та методи навчання. При цьому, використання даного підходу, передбачає наявність сукупності модулів, які є хоч і окремими, але взаємозалежними компонентами змісту. Для ефективної реалізації модульного підходу важливо визначити рівень опорних знань, умінь студентів, які є основою для вивчення розроблених модулів.

Важливою характеристикою модульного підходу є специфічна роль викладача, який виступає в ролі консультанта, мотиватора, порадирика. Загалом, теорія модульного навчання, а отже і модульного підходу, базується на специфічних принципах, тісно зв'язаних з загально-дидактичними. Вони виступають як керівні ідеї модульного навчання. Це наступні **принципи**: модульності; виділення із змісту навчання відокремлених елементів;

динамічності; дієвості, оперативності знань і їх системності; гнучкості; усвідомленої перспективи; різнобічності методичного консультування; паритетності [4].

Принцип модульності полягає в тому, що навчальний матеріал потрібно конструювати таким чином, щоб він забезпечував досягнення дидактичної мети, поставленої перед учнями. Він повинен бути поданий закінченим блоком. В відповідності навчальному матеріалу потрібно інтегрувати різні види і форми навчання, підпорядковані досягненню намічених цілей.

Принцип виділення із змісту навчання відокремлених елементів потребує розглядати навчальний матеріал в рамках модуля, спрямованого на вирішення інтегрованої дидактичної цілі. В загальній дидактичній цілі потрібно виділяти структуру часткових цілей: досягнення будь-якої із них повністю забезпечується навчальним матеріалом кожного елемента; сукупність елементів, які служать для досягнення окремих часткових цілей або однієї інтегрованої цілі, складає один модуль.

Принцип динамічності забезпечує вільний зміст теоретичної підготовки з урахуванням запитів суспільства. Враховуючи це, зміст кожного модуля може легко доповнюватися або змінюватися. Навчальний матеріал повинен постійно перероблюватися і оновлюватися, а при необхідності доповнюватися новим модулем.

Принцип системності, дієвості і оперативності знань можливий тільки в нерозривному зв'язку з умінням. Цілі в професійній підготовці майбутнього вчителя технологій повинні бути сформульовані в назвах методів діяльності (розумової або практичної) і способів дій та носити міждисциплінарний характер. Навчання організовується на основі проблемного підходу до засвоєння знань тем, для забезпечення творчого підходу до навчання з демонстрацією можливостей застосування отриманих знань в різних напрямках професійної діяльності.

Принцип гнучкості потребує побудови програми таким чином, щоб вона забезпечила зміст навчання і напрями його засвоєння. Суть принципу – в

забезпеченні гнучкості побудови індивідуалізованого змісту навчання і простоти вибору: студент вибирає напрям і відповідно темп засвоєння. По вихідній діагностиці знань створюють структуру змісту навчального матеріалу. Після досягнення визначеної цілі потрібен контроль і самоконтроль.

Принцип усвідомленої перспективи вимагає усвідомлення студентами близьких, середніх і віддалених цілей навчання. Для цього студент має на початку вивчення дисципліни ознайомитися з її програмою, для чіткого уявлення про завдання, які необхідно виконати та результати навчання. Таким чином, в програмі повинна відображатися точна дидактична ціль, яку майбутній вчитель трудового навчання повинен зрозуміти, усвідомити і побачити кінцевий результат. На початку потрібно конкретно вказувати інтегровані цілі навчання, які ведуть до результатів діяльності.

Принцип різнобічності методичного консультування полягає в тому, що навчальний матеріал повинен подаватися з використанням особистих пояснюючих методів для забезпечення засвоєння інформації. Пропонуються різні методи і шляхи засвоєння змісту навчання, які учень може вільно вибирати. Повинно здійснюватись методичне консультування. Важлива роль при цьому відводиться рівню підготовки викладача вищого навчального закладу.

Принцип паритетності вимагає, щоб програма забезпечила можливість самостійного засвоєння знань учнів визначеного рівня. Модулі повинні створювати умови для спільного досягнення викладачем та студентами оптимального напрямку вивчення.

Всі принципи взаємозв'язані, спираються на загальнодидактичні цілі і пов'язані з ними. Розв'язання студентами змодельованих професійних задач є провідним засобом і одночасно необхідною умовою для формування в них готовності до організації позашкільної художньо-технічної діяльності учнів. Все це вимагає належного матеріального забезпечення, відповідної технічної бази сільських загальноосвітніх навчальних закладів.

Отже, створення принципово нових за своєю спрямованістю на сучасні теоретичні та методичні засади навчального плану та програм вивчення дисциплін, які б базувалися на вище зазначених принципах є актуальним і необхідним. При їх розробці необхідно пам'ятати, що зміст підготовки має враховувати: цільове призначення інформаційного матеріалу; сполучення комплексних інтегруючих і часткових дидактичних цілей; повноту навчального матеріалу в модулях; відносну самостійність елементів модуля; реалізацію оберненого зв'язку; оптимальну передачу інформаційного і методичного матеріалу.

Висновки. Таким чином, перегляд принципів побудови змісту підготовки вчителів технологій та його оновлення з врахуванням функцій майбутньої професійної діяльності значно підвищить ефективність підготовки фахівця, забезпечить можливість реалізації його здібностей, творчого потенціалу не лише в поурочній, а й у різних напрямках позаурочної діяльності.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо розробці технології підготовки майбутніх вчителів технологій з врахуванням оновленого змісту.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Андрощук І.П. Основні підходи професійної підготовки майбутніх учителів технологій до організації позаурочної художньо-технічної діяльності учнів / І.П. Андрощук // Зб. наук. праць Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка «Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти». – Випуск 7. Частина 1. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. – С. 108-111.

2. Коваленко О. Е. Теоретичні засади професійної педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів в контексті приєднання України до Болонського процесу : [монографія] / О.Е.Коваленко, Н.О.Брюханова,

О.О.Мельниченко. – Х. : УПА, 2007. – 162 с.

3. Корець М.С. Теорія і практика науково-технічної підготовки вчителів трудового навчання і технологій виробництва : Дис...док. пед. наук: 13.00.04./ Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова. – К., 2002. – 475 с.

4. Кушнір В.А. Системний аналіз педагогічного процесу: методологічний аспект [Монографія] – Кіровоград: Видавничий центр КДПУ, 2001. – 348 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Андрощук Ігор Петрович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики трудового і професійного навчання, Хмельницький національний університет.

Коло наукових інтересів – організація позаурочної художньо-технічної діяльності учнів, підготовка майбутніх вчителів трудового навчання та технологій, декоративно-прикладне мистецтво.